

16 Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg

Wetenschappelijk en beleidsondersteunend onderzoek

Het Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg (NIVEL) is actief op alle facetten van de paramedische zorg en heeft bijgedragen aan het bereiken van de huidige positie van deze beroepsgroepen in de Nederlandse gezondheidszorg. Met name ontplooidde het NIVEL activiteiten op het gebied van evaluatie van beleid, monitoring van de zorgverlening, benchmarking, effectonderzoek, doelmatigheidsonderzoek en (meet)instrumentontwikkeling.

Verleden

Hieronder staan enkele recent door het NIVEL uitgevoerde projecten kort beschreven; op de website van het NIVEL, de LIPZ website, in het Jaarboek 2003 en het Werkplan 2004 staat een volledig overzicht.

Beleidsvaluatie

De activiteiten van de paramedici in de drie kwaliteitsprogramma's OKPZ, BKPZ en IKPZ zijn door het NIVEL geëvalueerd. Door deze evaluatie konden de beroepsgroepen de projecten tijdig bijsturen en kon nieuw beleid – door beroepsgroepen en overheid – worden vormgegeven.

In 2004 is een overzicht gemaakt van de stand van zaken van de ontwikkeling van kwaliteitssystemen bij elf paramedische beroepsgroepen. Goed ontwikkeld waren de deskundigheidsbevordering en de borging van het kwaliteitsbeleid, bij alle beroepsgroepen. Zwak waren met name de (voorwaarden voor) cyclische verbetering van de zorg door meten, toetsen en evalueren. Vijf beroepsgroepen hadden bijvoorbeeld nog geen instrument beschikbaar voor gestandaardiseerde verslaglegging, zes beroepsgroepen geen instrument voor het systematisch raadplegen van patiënten.

Monitoring en benchmarking

De Landelijke Informatievoorziening Paramedische Zorg (LIPZ) is een netwerk van geautomatiseerde extramurale fysiotherapiepraktijken, praktijken voor oefentherapie Cesar en Mensendieck. Het doel van LIPZ is een representatieve, continue informatieverzameling van zorggerelateerde gegevens over deze beroepsgroepen. Tevens worden met LIPZ de effecten van beleidsmaatregelen onderzocht. Deelnemers aan het LIPZ netwerk krijgen hun praktijkgegevens teruggekoppeld, gespiegeld aan (landelijke) gemiddelden. Dit is een voorstadium van benchmarking.

Continuïteit in kwaliteit

Recent onderzocht het NIVEL met behulp van LIPZ gegevens het gebruik van richtlijnen door fysiotherapeuten. Ruim 50% bleek de KNGF-richtlijn 'Lage rugpijn' op twee belangrijke criteria te volgen. Ook leverde het LIPZ gegevens over het teruglopen van patiëntenaantallen als gevolg van het grotendeels verdwijnen van fysiotherapie uit het Ziekenfondspakket: in vergelijking met 2003 liep het fysiotherapiebezoek in 2004 terug met 6,1%.

Effectonderzoek

In 2004 onderzocht het NIVEL de huidige inzichten over de evidentie voor effectiviteit, doelmatigheid en kwaliteit van ergotherapie en logopedie. Dit leverde prioriteiten voor toekomstig onderzoek op. Voor de logopedie zijn dit: effectiviteit van logopedische interventies, bundelen van reeds beschikbare evidentie in de vorm van systematische reviews, het bepalen van relevante (internationale) uitkomstmaten, ontwikkelen van behandelrichtlijnen, doelmatigheid van de behandeling gerelateerd aan patiëntkenmerken. Voor de ergotherapie is het bepalen van een set uitkomstmaten en meetinstrumenten op het gebied van participatie het meest relevant, evenals verder onderzoek naar preventieve ergotherapie. Deze prioriteiten sluiten aan bij de uitkomsten van systematische reviews die het NIVEL uitvoerde naar de effectiviteit van ergotherapie bij Reumatoïde artritis, beroerte, MS en Cerebrale Parese.

Onderzoek van het NIVEL naar paramedische zorg in verpleeghuizen liet zien dat de meeste verpleeghuizen beschikken over een fysiotherapeut (99%). Ook ergotherapie en logopedie zijn in meer dan 92% van de verpleeghuizen aanwezig, maar één op de acht verpleeghuizen heeft geen diëtist in dienst. Dit is zorgwekkend gezien de door de Inspectie voor de Gezondheidszorg geconstateerde problemen met vocht- en voedselvoorziening in deze instellingen. Er is nauwelijks inzicht in de effecten en doelmatigheid van de behandeling door paramedici van verpleeghuisbewoners. Bovendien is er een tekort aan multidisciplinaire richtlijnen voor paramedische zorg in verpleeghuizen. Hiervoor is meer onderzoek nodig.

Ontwikkeling van meetinstrumenten

Het NIVEL heeft uitgebreide ervaring met de ontwikkeling van vragenlijsten voor het meten van de kwaliteit van zorg vanuit het perspectief van patiënten: de QUOTE-vragenlijsten (QUOTE=Quality Of care Through the patient's Eyes). Ook voor de paramedische zorg zijn dergelijke vragenlijsten beschikbaar.

Voor ergotherapeuten heeft het NIVEL een specifieke vragenlijst ontwikkeld voor mensen die ergotherapie in de thuissituatie hebben gehad. Een vergelijkbare QUOTE-vragenlijst is ontwikkeld voor mensen met diabetes; diëtisten kunnen deze vragenlijst gebruiken om hun professionele handelen te toetsen. Eveneens zijn QUOTE's beschikbaar voor patiënten met cara, reuma en andere aandoeningen.

Voor patiënten met artrose van heup en/of knie is door middel van een systematische

Continuïteit in kwaliteit

review onderzocht welke meetinstrumenten aanbevolen worden voor gebruik door onder andere fysiotherapeuten.

Heden

Op paramedisch gebied wordt zowel projectmatig als continu een aantal activiteiten uitgevoerd.

Beleidsevaluatie

De beoordeling van de kwaliteitssystemen van de paramedische beroepsgroepen in 2004 is uitgevoerd met een speciaal voor dit onderzoek ontwikkeld toetsingskader. Het toetsingskader kan gebruikt worden om de voortgang in ontwikkeling en implementatie voor de paramedische beroepsgroepen te volgen. Beroepsgroepen kunnen hiermee de effecten van hun kwaliteitsbeleid toetsen. Hoewel veel kwaliteitsinstrumenten al beschikbaar waren vormt een brede implementatie nog een uitdaging. Er zijn hiervoor nauwelijks middelen beschikbaar. Evenmin zijn er mogelijkheden voor het NIVEL om de beroepsgroepen in hun beleid te ondersteunen; deze activiteit is (tijdelijk) beëindigd.

Monitoring en benchmarking

Veel beroepsgroepen staan voor verdergaande samenwerking met andere beroepsgroepen in ketenzorgprocessen. Het NIVEL doet onderzoek op diverse terreinen om deze processen te stroomlijnen. Zo onderzoekt het project CARPA (het beloop van functionele status van patiënten met artrose) het verwijsbeleid van artrosepatiënten. Het netwerk LIPZ wordt gecontinueerd en zal doorlopend beleidsinformatie voor diverse partijen opleveren. De mogelijkheden om het netwerk uit te breiden met diëtisten worden momenteel onderzocht; hiermee kunnen de gevolgen van de overheveling van dieetadvisering van AWBZ naar de ziekenfondswet in kaart worden gebracht. Binnen de registraties van fysiotherapeuten, oefentherapeuten en ergotherapeuten verzamelt het NIVEL (twee)jaarlijks informatie over de arbeidsmarktpositie van deze beroepsgroepen. Tevens kan aanvullende informatieverzameling plaatsvinden voor beleidsvragen die deze beroepsgroepen betreffen. Met elektronische dagboeken wordt situationele feedback gegeven aan patiënten met lage rugpijn ter bevordering van zelfzorggedrag. De patiënten zijn onder behandeling van een fysiotherapeut.

Effectonderzoek

In het project GRADIT (graded activity door middel van intermitterende oefentherapie bij patiënten met artrose) wordt in de praktijk onderzocht wat de effecten en doelma-

Continuïteit in kwaliteit

tigheid zijn van de fysiotherapeutische behandeling van patiënten met artrose. Dit onderzoek betreft een promotietraject.

Ontwikkeling van meetinstrumenten

Momenteel wordt binnen het Lipz onderzoek opgezet om de bruikbaarheid van diverse uitkomstindicatoren te onderzoeken. Met deze indicatoren zal in de toekomst het resultaat van de zorg onderzocht kunnen worden.

Visie op toekomst

Veranderingen in (de organisatie van) de eerste lijnsgezondheidszorg, taakherschikking, ketenzorg, vrije toegankelijkheid, evidence based zorg, marktgerichtheid, patiëntgerichtheid, vergrijzing, transparantie zullen directe gevolgen hebben voor de paramedici. Sinds 2004 zijn er echter nauwelijks middelen beschikbaar om verantwoord en onderbouwd in te spelen op de ontwikkelingen in de gezondheidszorg. Met name aan evidence based werken wordt door de overheid, zorgverzekeraars en de paramedische beroepsgroepen zelf grote waarde gehecht. De inspanningen voor de ontwikkeling van kwaliteitssystemen hebben geleid tot een groot aantal – deels geïmplementeerde – kwaliteitssystemen. Nieuwe inspanningen zijn nodig om het bereikte te behouden, beschikbare instrumenten breder te implementeren en nieuwe instrumenten te ontwikkelen. Om de zorg van beroepsbeoefenaren te vergelijken door 'benchmarking' zijn een gestandaardiseerde verslaglegging, landelijke netwerken, nieuwe richtlijnen en indicatoren nodig. Gezien deze overwegingen staan de paramedische beroepsgroepen voor een aantal belangrijke taken, waarbij het NIVEL – indien er middelen beschikbaar komen – kan ondersteunen. Het NIVEL ziet daarbij de volgende mogelijkheden:

Beleidsevaluatie

Het Lipz biedt de mogelijkheid voor het evalueren van nieuwe ontwikkelingen en beleidsmaatregelen als vrije toegankelijkheid, de implementatie van kwaliteitsbeleid en veranderingen in het vergoedingstelsel en de Ziekenfondswet. Het NIVEL heeft expertise om ad hoc onderzoek te doen naar vragen op het terrein van voorbereiding en evaluatie van beleid, tevredenheidsonderzoek onder patiënten, meetinstrumentontwikkeling, effectonderzoek en vele andere vragen.

Monitoring en benchmarking

Transparantie van zorg wordt allereerst verkregen door een goede informatievoorziening: het Lipz biedt hiervoor een structuur voor fysiotherapie en oefentherapie, waarmee in de toekomst ook 'benchmarking' mogelijk is. Daarbij is het Lipz geschikt voor uitbreiding met andere beroepsgroepen als diëtisten, ergotherapeuten, logopedisten.

Continuïteit in kwaliteit

disten en mondhygiënisten. Ook de mogelijkheden om het LIPZ te koppelen aan andere registratiesystemen van het NIVEL wordt onderzocht. Koppeling aan LINH (Landelijk Informatie Netwerk Huisartsenzorg) kan bijvoorbeeld de mogelijkheid bieden om ketenzorg- en verwijsprocessen te bestuderen. Hiermee kan de positie van de paramedicus binnen de eerstelijns bestudeerd worden.

Effectonderzoek

Voor de meeste paramedische beroepsgroepen zijn inventarisaties van huidige inzichten ten aanzien van de effectiviteit niet beschikbaar, of is dit nog niet systematisch geïnventariseerd. Voor de logopedie zou dergelijk onderzoek moeten worden uitgevoerd voortbouwend op de recent uitgevoerde inventarisaties.

Het ontwikkelingsstadium van paramedische zorg laat echter in veel gevallen (nog) niet toe dat uitsluitend effectonderzoek gedaan kan worden. Vaak is nog grondig vooronderzoek nodig. Dit kan bestaan uit het systematisch samenvatten van de literatuur over de effectiviteit van paramedische interventies. Dergelijk literatuuronderzoek geeft richting aan toekomstig effectonderzoek en kan de basis vormen voor richtlijnontwikkeling. Vooronderzoek kan ook bestaan uit het bestuderen van de invloed van ziekte op het functioneren, het toespitsen van de onderzochte behandelingsmethode en het evalueren van meetinstrumenten waarmee het effect van de behandeling gemeten wordt.

Mogelijkheden voor toekomstig onderzoek betreffen bijvoorbeeld de optometristen en huidtherapeuten. Voor deze 'nieuwe' paramedische beroepsgroepen is nauwelijks informatie beschikbaar over de effectiviteit en doelmatigheid van de behandelingen die door deze beroepsbeoefenaren worden uitgevoerd. Ook de effectiviteit van de podotherapeutische behandeling is nauwelijks onderzocht. Effectonderzoek en de ontwikkeling van richtlijnen voor bijvoorbeeld 'de diabetische voet' is van groot belang. Paramedische zorg speelt een belangrijke rol om ouderen zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen laten wonen. Er is daarom meer onderzoek nodig naar de doelmatigheid van deze zorg, met specifieke aandacht voor de groeiende groep ouderen met dementie.

Ontwikkeling van meetinstrumenten

Goede meetinstrumenten zijn in het algemeen van belang bij alle vormen van onderzoek. De ontwikkeling van meetinstrumenten is daarom een wezenlijk onderdeel van al het onderzoek dat door het NIVEL wordt uitgevoerd. Instrumenten voor het meten van patiënttevredenheid vormen nog steeds een hiaat in de kwaliteitssystemen van veel paramedische beroepsgroepen. Door het NIVEL kunnen hiervoor gestandaardiseerde instrumenten ontwikkeld worden: de QUOTE-vragenlijsten.

Meer informatie:

www.nivel.nl

nivel@nivel.nl